

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

گروه علوم قرآن و حدیث

پژوهش نامه کارشناسی ارشد

موضوع : دوستی با کافران از دیدگاه قرآن

دانش جو : سید محمد صالح نژاد

استاد راهنما : دکتر رستمی

استاد مشاور : دکتر شریف عسگری

اسفند ۱۳۸۹

الصداقة مع الكفار (غير اهل الكتاب) من منظر القرآن الكريم

سپاس

سپاس خدای را که به من توفیق داد تا عمر خود را در راه تحصیل علم و دانش سپری کنم و همواره اساتیدی دلسوز و فرزانه بر سر راهم قرار داد تا در راه بی پایان علم راهنمای راهم و تسکین عطش سیری ناپذیرم باشند. به امید آنکه به یاد آنها که خورشید تابانم هستند ، شمع کوچکی باشم بر سر راه تشنگان دیگر.

چکیده

موضوع این تحقیق دوستی با کافران می باشد ، دین اسلام برای ارتباط گرفتن با غیر مسلمانان ضوابطی دارد که رعایت آنها موجب حفظ قدرت و عزت مسلمانان خواهد شد . کوشش نگارنده در این تحقیق بر این بوده است که با استفاده از آیات قرآن به تبیین چگونگی روابط مسلمانان با کافران بپردازد . از آنجا که در نظر بود این موضوع از دیدگاه قرآن مورد بررسی قرار گیرد از تفاسیر به عنوان منبع استفاده شده است .این تحقیق از هفت فصل تشکیل شده است ، فصل اول دربردارنده کلیات معمول می باشد ، در فصل دوم به ضوابط و احکام دوستی با کافران و علت نهی از دوستی با آنها پرداخته است ، در فصل سوم عواملی که زمینه ساز دوستی با کافران می باشد مورد بررسی قرار گرفته است ، در فصل چهارم موانع دوستی با کافران بیان شده است ، فصل پنجم به آثار دوستی با کافران اختصاص دارد . در فصل ششم نیز به بررسی کیفی دوستی با کافران پرداخته است .در نهایت در فصل هفتم که بخش نتیجه گیری می باشد ضمن ارائه خلاصه ای از مباحث فصول قبل به این نتیجه می رسد که از منظر قرآن کریم مسلمانان حق هیچ گونه رابطه با کافران حربی را ندارند ودر مورد کافران غیر حربی نیز هر چند مسلمانان را از برخورد مسالمت آمیز و رعایت عدالت در برخورد با آنها منع نفرموده است، اما در عین حال اجازه نمی دهد که با آنها روابط دوستی صمیمی و نزدیک برقرار نمایند ، چرا که این کار هویت اسلامی آنها و کیان جامعه اسلامی را در معرض خطر و آسیب جدی قرار میدهد .

واژگان کلیدی : قرآن ، دوستی ، تولی ، کافران .

فهرست

فصل اول کلیات

تبيين مسأله.....	۳
فرضيه تحقيق.....	۳
سؤالات تحقيق.....	۴
اهميت و ضرورت تحقيق.....	۴
پيشينه تحقيق.....	۶
روش تحقيق.....	۷
تعريف مصطلحات.....	۸
الف. معنای لغوی کفر.....	۸
ب. معنای اصطلاحی کفر.....	۹
ج. معنای کفر در قرآن.....	۱۰
د. اقسام کافر.....	۱۶

فصل دوم : حکم دوستی با کافران

گفتار اول نهی از دوستی با کافران

۱. لزوم پرهیز از دوستی با کافران..... ۲۹
- الف. ممنوعیت دوستی با کافران خویشاوند..... ۳۴
- ب. ممنوعیت دوستی با کافران حربی..... ۳۹
- ج. ممنوعیت دوستی با تلاش کنندگان برای گسترش کفر..... ۴۲
۲. علل نهی از دوستی کافران..... ۴۵
- الف. کینه ، بغض و مفسده انگیزی کافران نسبت به مؤمنان..... ۴۷
- ب. دشمنی کافران با خدا و مؤمنان..... ۵۰
- ج. اجتناب از دوستی با کافران موجب عزت و شکوه..... ۵۳
- د. دوستی با کافران منوط به انحراف از تعالیم و حیانی..... ۵۶
- ه. کفر..... ۵۸

گفتار دوم: جواز دوستی با کافران

- جواز دوستی با کافران در صورت وجود مصلحت و نیاز به تقیه..... ۶۳
- تقیه در روایات..... ۶۷
- تقیه و عقل..... ۶۸
- ضرورت نیاز به تقیه..... ۶۸
- شرایط این دوستی ها و ضوابط و حدود تقیه..... ۷۱
- پاسخ به شبهات ۷۵

۱. تقيه و نفاق ۷۵
۲. تقيه و دورغ ۷۶
- سخن پایانی ۷۷

فصل سوم : عوامل دوستی با کافران

۱. عزت خواهی ۸۱
۲. فسق ۸۴
۳. نفاق ۹۱

فصل چهارم : موانع دوستی با کافران

۱. اعتقاد به علم خدا ۹۷
۲. افشاگری خدا ۱۰۰
- الف) افشای توطئه و بغض کافران نسبت به مؤمنان ۱۰۱
- ب) افشای نفاق و دروغین بودن محبت کافران ۱۰۳
۳. ایمان به خدا، پیامبر (ص) و قرآن ۱۰۶
۴. ایمان به معاد ۱۰۹
۵. ترس از خدا ۱۱۱
۶. تعقل ۱۱۴

فصل پنجم : آثار دوستی با کافران

۱. تهدید خدا..... ۱۱۹
۲. قرار گرفتن در زمره ظالمان..... ۱۲۲
۳. قطع رابطه با خدا..... ۱۲۶
۴. گمراهی..... ۱۲۹

فصل ششم : کیفر دوستی با کافران

۱. عذاب..... ۱۳۶
- الف) عذاب دردناک..... ۱۳۶
- ب) عذاب جاودان..... ۱۳۹
۲. غضب الهی..... ۱۴۱

فصل هفتم : نتایج و منابع

- جمع بندی و نتیجه گیری..... ۱۴۵
- منابع..... ۱۵۵

فصل اول : کلیات

تبیین مسأله

این پژوهش در نظر دارد به تبیین این مهم بپردازد که قرآن کریم به عنوان کتاب هدایت انسانها، چه دیدگاهی در زمینه برقراری رابطه دوستی با کافران دارد؟

اینکه منظور از کفر و کافران چه کسانی هستند در فصل دوم به خوبی تبیین گردیده است، منظور از واژه دوستی نیز در این عنوان، دوستی هایی است که به روابط صمیمانه و نزدیک اطلاق می شود و باعث ایجاد کشش روحی و عاطفی می گردد.

کوشش نگارنده در این پژوهش بر این بوده است که با استفاده از آیات قرآن به تبیین چگونگی روابط مسلمانان با کافران بپردازد، از این رو در این پژوهش به عوامل و آثار و موانع روابط دوستانه با کافران پرداخته شده و آیاتی که در رابطه با این موضوع می باشد مورد بررسی قرار گرفته است.

فرضیه تحقیق

دین اسلام برای ارتباط گرفتن با اهل کتاب ضوابطی دارد که رعایت آنها موجب حفظ قدرت و عزت مسلمانان خواهد شد. فرضیه بحث بر این پایه استوار است که از دیدگاه قرآن یک مسلمان باید در روابط خود با کافران کاملاً محتاط و موقعیت شناس بوده و با تیز بینی بتواند در شرایط مختلف به درستی عمل کند و از ایمان خود و امنیت جامعه اسلامی محافظت نماید و این مهم وقتی به دست

می آید که مسلمانان از روابط نزدیک و صمیمی و بی پرده خود با کافران به عنوان کسانی که به دین اسلام اعتقادی ندارند خودداری کنند . به همین دلیل فرض ما بر این اساس است که هرگونه روابط صمیمانه با کافران مورد نکوهش قرآن کریم قرار گرفته است و در آیات گوناگون و به تناسب شرایط مختلف قرآن کریم از این دوستی نهی نموده است و عواقب و خطرات ناشی از این پیوند را گوشزد نموده و مومنین را از دوستی با افراد غیر مسلمان که بویی از ایمان نبرده اند بر حذر داشته و آثار و پیامدهای این نوع روابط را بیان نموده است.

سوالات تحقیق

سوال اصلی:

دیدگاه قرآن کریم در رابطه با دوستی با کافران چیست؟

سوالات فرعی:

۱. عوامل دوستی با کافران کدام است؟

۲. دوستی با کافران چه آثاری به دنبال دارد؟

۳. کیفر دوستی با کافران چیست؟

۴. موانع دوستی با کافران کدام است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

با مطالعه قرآن، روایات و همچنین مطالعه ابعاد وجودی انسان در می یابیم که انسان موجودی اجتماعی است و یکی از مباحث بسیار مهم در زندگی انسان ها ، میزان و نحوه ارتباط انسان ها با

یکدیگر و به عبارتی دوستی ها و روابط دوستانه آنها با یکدیگر است . بنابراین انسان از انتخاب دوست ناگزیر است ، نکته مهم در این میان تاثیر بسیار زیاد دوست در سرنوشت انسان است و اساساً یکی از علل موفقیت و یا ناکامی انسانها به نوع روابط دوستانه آنها بر می گردد . از آنجا که قرآن کتاب هدایت انسان هاست در این زمینه بسیار مهم بی تفاوت نبوده و برای مفهوم دوستی در قرآن مانند دیگر مفاهیم اخلاقی ضوابط و شرایطی بیان فرموده است و نکات مهمی در زمینه انتخاب دوست در آن مطرح شده است ، به ویژه در حوزه روابط مسلمانان با غیر مسلمانان دقت نظر ویژه ای را به کار برده است که نشان از اهمیت این مسئله دارد. از سوی دیگر بر هر فردی که ادعای ایمان می کند لازم است نوع دوستی های خود را بر پایه ی فرمان الهی استوار کند و یک فرد مسلمان نمی تواند با هر کسی پیوند دوستی داشته باشد ، بنابراین ضرورت پرداختن به موضوع دوستی از دیدگاه قرآن مشخص است ، اینکه از دیدگاه قرآن کریم با چه کسانی دوستی کنیم و با چه کسانی نباید پیوند دوستی داشته باشیم.

اما در مورد خصوص ارتباط با کافران از دیدگاه قرآن ، ضرورت بحث از آن جایی ملموس است که ما در دنیایی زندگی می کنیم که اکثریت جمعیت آن را غیر مسلمانان تشکیل می دهند و قطعاً ما در روابط بین الملل خود به ناچار با این کشور ها مواجه خواهیم شد و ناگزیریم با کشورهای مختلف اعم از مسلمان و غیر مسلمان ارتباط داشته باشیم و از آنجایی که در سایه ارتباط با کفار ممکن است دچار شکست و هزیمت شده و گرفتار شویم، این بحث به ما کمک می کند تا بدانیم نوع روابطمان با کفار چگونه باید باشد و پیامدهایی که در سایه ارتباط و صمیمیت با کفار گریبان گیر جامعه می شود. بشناسیم تا بتوانیم ارتباطمان را با آنها بر پایه این شناخت قرآنی استوار سازیم.

پیشینه تحقیق

به طور مشخص مجموعه ای اعم از کتاب یا پایان نامه که در خصوص این موضوع باشد تالیف نشده است و چنین پیشینه ای تاکنون وجود نداشته است ، به طور کلی در جستجویی که به صورت گرفت تنها موضوعات زیر به دست آمد که عبارت اند از :

۱. کفر و کفران در قرآن، فخاری علیرضا، دانشکده اصول الدین قم-، ۱۳۸۳
  ۲. سیمای کفار در قرآن، قربانی منقاری علی، دانشگاه آزاد تهران، ۱۳۷۶.
  ۳. حقوق غیر مسلمانان در کشورهای اسلامی از دیدگاه فقه امامیه ، مصطفی رجایی پور ، دانشگاه تهران ، ۱۳۸۵،
  ۴. بررسی احکام متفاوت مسلمان و کافر در ابواب قصاص و دیات و حقوق مضوعه ، زینب سنچولی ، دانشگاه قم ، ۱۳۸۴،
  ۵. روابط اسلام با غیر مسلمانان در حوزه قضایی از دیدگاه فقه امامیه ، هادی قشقاوی ، دانشگاه قم ، ۱۳۸۲،
  ۶. ماهیت ، اقسام و احکام کفر ، فهیمه اکبری نفت چالی ، دانشگاه اما صادق (ع) به علاوه تفاسیر متعدد و فراوان شیعه و سنی که به مناسبت آیات مربوط به بحث ، به گفتگو درباره موضوع این تحقیق به صورت پراکنده پرداخته اند.
- البته پژوهش حاضر متفاوت از این مجموعه ها می باشد و مباحثی که در این موارد مطرح شده کلی و احیاناً غیر مرتبط با موضوع این پژوهش می باشد و ما در این پژوهش سعی داریم که به صورت جامع و با رویکردی مجزا از سایر تالیفات صورت گرفته به این موضوع بپردازیم.

روش تحقیق

روش جمع آوری مطالب در این پژوهش به صورت کتابخانه ای و با محوریت تفاسیر می باشد، به این صورت که ابتدا آیات مختلف در رابطه با این موضوع گردآوری شد و سپس با مراجعه به تفاسیر متعدد نظرات مختلف در مورد هر آیه بررسی گردید. بنابراین بخش مهمی از منابع این پژوهش را تفاسیر تشکیل می دهد و تفاسیر مختلف قرآن مجید که به تفسیر آیات مربوط به بحث پرداخته اند می توانند به عنوان اصلی ترین منابع مورد استفاده در این تحقیق معرفی شوند.

تعریف مصطلحات

الف. معنای لغوی کفر

واژه کفر از ماده ی کَفَر به معنای پوشاندن است، که البته این معنای کلی این واژه است، اما لغت شناسان معنایی دیگری هم برای آن ذکر کرده اند که می توان آنها را مصادیق هایی از همین معنای کلی به شمار آورد، راغب اصفهانی در مفردات می نویسد:

« کفر در لغت بمعنی پوشاندن شیء است. شب را کافر گوئیم که اشخاص را می پوشاند و زارع را کافر گوئیم که تخم را در زمین می پوشاند کفر نعمت پوشاندن آنست با ترک شکر، بزرگترین کفر انکار وحدانیت خدایا دین یا نبوت است ، کافر در عرف دین بکسی گفته میشود که وحدانیت یا نبوت یا شریعت یا هر سه را انکار کند »^۱

در لسان العرب آمده است :

« کفر متضاد ایمان است ، کفر نعمت متضاد شکر نعمت است و به کشاورز کافر می گویند»^۲

در کتاب التحقيق آمده است : « کفر در اصل به یک معنا اشاره دارد و آن پوشش و حجاب و پوشاندن است ، به کسی که جامه خود را بر روی زره پوشد و آن را پنهان کند می گویند (کفر درعه) ، همچنین به دریا ، غروب خورشید ، رود خانه بزرگ و کشاورز نیز کافر می گویند. کفر هم به معنای ضد ایمان است زیرا حق را می پوشاند».^۳

همان طور که ملاحظه شد معنی اصلی واژه « کفر » به معنی پوشاندن است ، که می تواند مصادیق مختلفی داشته باشد از جمله :

^۱ - راغب اصفانی ، حسین بن محمد، المفردات فی غریب القرآن، ج ۱، ص ۷۱۴.

^۲ - ابن منظور ، محمد بن مکرم، لسان العرب، ج ۵، ص ۱۴۴.

^۳ - مصطفوی، حسن، التحقيق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۱۰، ص: ۷۸.

- کفر در برابر ایمان که به معنای پوشاندن و انکار حقیقی از قبیل خدا، قیامت، نبوت پیامبران و آیات نازل شده بر پیامبران و ... است.

- کفران نعمت در برابر شکر نعمت که به معنای نادیده گرفتن نعمت است.

- کفر به معنای کشاورزی و کافر یعنی کشاورز که بذر را در زمین پنهان می کند.

- کافر به معنای شب که پرده سیاه و ظلمت را بر همه اشیاء می افکند.

- کفر به معنای پوشیدن زره جنگی که سربازان بدن خود را با آن می پوشانند .

و ... .

ب. معنای اصطلاحی کفر

ارائه تعریف کلی از کفر کاری صعب و دشوار است ، قاموس قرآن می گوید : « کفر در شریعت عبارت است از انکار آنچه خدا معرفت آنرا واجب کرده از قبیل وحدانیت و عدل خدا و معرفت پیغمبرش و آنچه پیغمبر آورده از ارکان دین هر که یکی از اینها را انکار کند کافر است»^۱.

آنچه از تعریف دانشمندان و علمای اسلامی به دست می آید این است که « کفر عبارت است از انکار خدا ، نبوت و یا یکی از ضروریات دین اسلام اعم از آنکه انکار آن از روی توجه و معرفت باشد و یا از روی جهل و غفلت . پس کفر عدم ایمان است یعنی هر کسی که مومن نباشد خواه نا خواه کافر خواهد بود»^۲.

حضرت امام خمینی (ره) می فرماید : « کافر آن کسی است که به غیر اسلام گرویده است یا به اسلام گرویده ولیکن چیزی را که می داند از ضروریات دین است به طوری انکار نماید که به انکار رسالت

^۱ - قرشی ، سید علی اکبر ، قاموس قرآن، ج ۶، ص: ۱۲۲.

^۲ - قدردان قراملکی ، محمد حسن ، کلام فلسفی ، ص ۴۵.

پیامبر (ص) یا تکذیب او یا ناقص دانستن شریعت مقدسه برگردد و یا گفتاری با کاری از او سرزند که موجب کفر او شود»^۱.

با توجه به آنچه که از تعاریف فوق به دست می آید در یک کلام می توان کفر را در مقابل اسلام و ایمان تعریف کرد. بنابراین عنوان کافر شامل حال تمامی غیرمسلمانان اعم از پیروان ادیان دیگر و یا کسانی که به هیچ دینی معتقد نیستند خواهد شد.

ج. معنای کفر در قرآن

این واژه بیش از ۵۰۰ بار به شکل ها و صیغه های گوناگون در قرآن کریم به کار رفته و با توجه به انشقاق از معنای کلی لغوی آن در نه معنا استعمال شده است^۲:

۱. انکار اصول دین:

این نوع کفر ویژه ملحدان، زنادقه و مادیون است که به طور کلی منکر ماورای طبیعه اند، نمونه آیاتی که کفر در آنها به این معناست عبارت اند از:

« كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَ كُنْتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمَيِّتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ»^۳

« چگونه به خداوند کافر می شوید؟! در حالی که شما مردگان (و اجسام بی روحی) بودید، و او شما را زنده کرد سپس شما را می میراند و بار دیگر شما را زنده می کند سپس به سوی او بازگردانده می شوید. (بنا بر این، نه حیات و زندگی شما از شماست، و نه مرگتان آنچه دارید از خداست).»

«وَمَا مَنَعَهُمْ أَنْ تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَاتُهُمْ إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَ بِرَسُولِهِ...»^۴

^۱ - امام خمینی (ره)، رساله توضیح المسائل، ص ۱۸.

^۲ - همان، ص ۲۷-۳۰.

^۳ - بقره ۲۸/.

^۴ - توبه ۵۴/.